

במדבר א א וידבר יהוה אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה
ב השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר: שאו את ראש כל עדת בני ישראל
ג למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגולגלתם: מבין עשרים

א. ומליל יי עם משה, ס
במדבר א סיני במשכן
ומנא, בחד לחדש השני
בשנת תניינא,
למפקהון, מארץ
דמצרים למימר:
ג. מבר עשרין

א (א) וידבר, במדבר סיני, באחד לחדש וגו', מתוך חיבתן רש"י
לפניו מונה אותם כל שעה¹, כשיצאו ממצרים מנא², וכשנפלו
בעגל מנאן לידע מגין הנותרים³. כשכא להשרות שכירתו עליהם
מנאם. באחד בניסן הוקם המשכן⁴, ובאחד באייר מנאם.
(ב) למשפחתם, דע מגין כל שבט ושבט. לבית אבתם, מי
שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר יקום על שבט אביו⁵.
לגולגלתם, על ידי שקלים בקע לגולגולת.

1 [במדבר רבה ב ט]. 2 שמות לב כת. 3 [שם לח כו, וראה רש"י שם
ל טז]. 4 שם מ י. 5 ב"ב קט ב.

רס"ג א (ב) ראש, סכום.

רשב"ם א (א) במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני, כל
הדברות שנאמרו בשנה ראשונה קודם שהוקם המשכן כתוב
בהן "בהר סיני"¹, אבל משהוקם המשכן באחד לחדש בשנה
שנייה לא יאמר "בהר סיני" אבל "במדבר סיני באהל מועד".
וכן מוכיח לפנינו דכתיב ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר
[ה'] את משה בהר סיני (להלן ג א), קודם שהוקם המשכן
אז היו תולדות אהרן ארבעה, ואלה שמות בני אהרן נדב
ואביהוא ואלעזר ואיתמר (שם ב), אבל לסוף בשנה שנייה
שהוקם המשכן לא היו כי אם שנים, לפי שלבסוף כשהוקם
המשכן בשנה שנייה נאמר וימת נדב ואביהוא לפני ה' במדבר
סיני (שם ד), במדבר סיני היו ארבעה ולבסוף שנים כי בו ביום
שהוקם אהל מועד מתו נדב ואביהוא.

(ב) שאו את ראש כל עדת, לפי שמעתה צריכים ללכת
לארץ ישראל, ובני עשרים ראויים לצאת בצבא המלחמה,
שהרי בעשרים בחדש השני הזה נעלה הענן כדכתיב בפרשת
בהעלותך (להלן י יא), וכתוב שם נוסעים אנחנו אל המקום
וגו' (שם כט), ולכך צוה הקב"ה בתחילת חדש זה למנותן.
1 שמות לא יח: לד לב; ויקרא ז לח; כה א; כו מו; כז לד.

בשם אשר פקודי רום ותחת חבר
אחל לפרש על הפשט ספר וידבר

ראב"ע

א (א) במדבר סיני, להודיע כי לא עלה משה אל הר סיני אחר
היות הכבוד באהל מועד². באחד לחדש השני, לתקן הרגלים,
ואיך יסעו ואיך יחנו בעבור המקדש³, כי בעשרים לחדש השני
נסעו⁴.
(ב) שאו את ראש, כמו כי תשא (שמות ל יב), ושם מפורש⁵.
לבית אבותם, כי משפחת האם אינה קרויה משפחה⁶. לגולגלתם,
פירשתיו⁷.

1 עבא השמים והארץ. 2 לפיכך כתוב במדבר סיני ולא בהר סיני. 3 המפקד
שבפרשה זו בא להכין את בני ישראל לנסיעה לתקן רגליהם ולצייץ מקום נסיעתם וחנייתם
מסביב למשכן שהיה בתוכם. 4 להלן י יא. 5 באורך שם: מנהג החורשיים שהם
בעלי סוד החשבון לכתוב באגרות הפרטים, בראש האגרות יכתבו הכלל הנחבר
מן הפרטים. ובקצר שם: כגו' על המספר. ומנהג אנשי הספירות לכתוב השמות
טור אחר טור, וישא בראש כלל המספר. 6 [ב"ב קט ב]. 7 בפירושו הקצר
לשמות טו טז: וטעם לגולגלת על הראש שהוא דומה לגולגל.

רמב"ן אחר שביאר תורת הקרבנות בספר השלישי, התחיל עתה לסדר
בספר הזה המצוות שנצטוו בענין אהל מועד, וכבר הזהיר¹
על טומאת מקדש וקדשיו לדורות. עתה יגביל את המשכן
בהיותו במדבר כאשר הגביל הר סיני בהיות הכבוד² שם,
וצוה והזר הקרב יומת (להלן פסוק נא), כאשר אמר שם כי
סקול יסקל (שמות יט יג), וצוה ולא יבאו לראות כבלע את
הקדש ומתו (להלן ד כ), כאשר הזהיר שם פן יהרסו אל
ה' לראות וגו' (שמות יט כא), וצוה ושמרתם את משמרת
הקדש ואת משמרת המזבח (להלן יח ה), כאשר אמר שם וגם
הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו וגו' (שמות יט כב), והכהנים
והעם וגו' (שם כד). והנה צוה איך תהיה משמרת המשכן וכליו,
ואיך יחנו סביב ויעמוד העם מרחוק, והכהנים הנגשים אל ה'
איך יתנהגו בו בחנותו ובשאת אותו ומה יעשו במשמרתו,
והכל מעלה למקדש וכבוד לו, כמו שאמרו ז"ל³ אינו דומה
פלטרין של מלך שיש לו שומרין לפלטרין שאין לו שומרין,
הספר הזה כולו במצוות שעה שנצטוו בהם בעמדם במדבר,
ובנסים הנעשים להם, לספר כל מעשה ה' אשר עשה עמם
להפליא, וסיפר כי החל לתת אויביהם לפנייהם לחרב, וצוה איך
תחלק הארץ להם. ואין בספר הזה מצוות נהגות לדורות זולתי
קצת מצוות בעניני הקרבנות שהתחיל בהן בספר הכהנים ולא
נשלם ביאורן שם, והשלימן בספר הזה.

א (א) בעבור שהפסיק במצוות השמיטה והיובל שאמרו¹
1 ויקרא ה ג. 2 כבוד השכינה (טור). 3 ספרי זוטא במדבר יח ד. 4 ויקרא
כה א.

א (א) במדבר סיני, ובאיזה מקום בו: באהל מועד, אבל חזקוני
קודם שהוקם המשכן היה הדיבור מהר סיני¹, שהרי מיום
שנתנו עשרת הדברות לא נסתלקה שכינה ממנו עד לאחר
שהוקם המשכן, כדאיתא במסכת ביצה². בשנה השנית לצאתם,
אבל לשאר ענינים תחילת השנה מתשרי מניין³.
(ב) שאו את ראש, לפי⁴ שבתוך עשרים יום יסעו ללכת לארץ
1 ראה דשב"ם. 2 ה ב. 3 [ראה ראש השנה ב ב]. 4 רשב"ם.

א (ב) שאו את ראש, לסדרם שיכנסו לארץ מיד, איש על דגלו ספורנו
בלתי מלחמה, אלא שיפנו האומות מפניהם, כמו שעשו קצתם,
כמו שהעיד באמרו: "כעזובת החורש והאמיר אשר עזבו מפני
בני ישראל" (ישעיה יז ט). אולי היו משפחות מהגרגשי, שעליו
אמרו ז"ל¹ שעמד ופנה מאליו, ובקלקול המרגלים הוסיפו
השבע אומות להרע ארבעים שנה והוצרך להחרימם. במספר
שמות, כי היה אז² כל אחד מאותו הדור נחשב בשמו המורה
1 החורש האמיר. 2 ירושלמי שביעית פ"ו ה"א. 3 לפני קלקול המרגלים.

שְׁנָה וּמַעֲלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן:
וְאֹתְכֶם יִהְיוּ אִישׁ לַמַּטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאוּבֵן אֶלְיָצוּר בֶּן־שְׁדִיאוּר: לְשִׁמְעוֹן
שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישְׁדִי: לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב: לְלֵוִי לְיִשְׁשָׁכָר נְתַנְאֵל בֶּן־
צוּעַר: לְזַבּוּלֹן אֶלְיָאָב בֶּן־חֶלֶן: לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֶלְיָשָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד

שְׁנָה וּמַעֲלָה, כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל, תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן:
 וְאֹתְכֶם יִהְיוּ אִישׁ לַמַּטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
 וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאוּבֵן אֶלְיָצוּר בֶּן־שְׁדִיאוּר: לְשִׁמְעוֹן
 שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישְׁדִי: לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב: לְלֵוִי לְיִשְׁשָׁכָר נְתַנְאֵל בֶּן־
 צוּעַר: לְזַבּוּלֹן אֶלְיָאָב בֶּן־חֶלֶן: לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֶלְיָשָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד

ו. לשמעון, שלומיאל בן צורישדי: ז. ליהודה, נחשון בן עמינדב: ח. ליששכר, נתנאל
 בן צוער: ט. לזבולון, אליאב בן חלן: י. לבני יוסף, אלשמע בן עמיהוד.

רס"ג (ג) כל יוצא צבא בישראל, כל היוצא לצבא ישראל.
 (ד) איש ראש, ואותו האיש הוא ראש.

(ג) כל יצא צבא, מגיד שאין יוצא בצבא פחות מכן עשרים. רשי"ו
 (ד) ואתכם יהיו, כשתפקדו אותם יהיו עמכם נשיא כל שבט
 ושבת.

(ג) בישראל, להוציא ערב רב.⁸
 (ד) איש ראש, דרך קצרה, והראוי להיות איש איש?⁹
 (ה) לראובן, החל מהבכור כטעם ולא להתחס לבכורה (דה"א
 ה א)¹⁰.

רמב"ן שהיו בהר סיני, חזר ואמר כאן שהיה הדיבור הזה באהל מועד ככל הדברות אשר הזכיר מתחילת ספר ויקרא, וכן יהיו כלם מכאן ואילך באהל מועד, כי מעת שהוקם המשכן ויקרא אליו ה' מאהל מועד לא נדבר לו אלא משם, והזכיר כאן במדבר סיני להגיד שלא נסעו משם עד שנמנו, כי המנין השני היה בערבות מואב והדיבור באהל מועד.

(ג) כל יוצא צבא בישראל, "מגיד שאין יוצא לצבא פחות מכן עשרים שנה. שאו"ב את ראש כל עדת בני ישראל (פסוק ב) כמו שאומרים לקוסטינר ארים רישיה דיון"⁸, לשון רש"י. ואפשר שהיה הטעם הוזה בעבור שאינו חזק למלחמה בפחות מעשרים, וכמו שאמר"ב בן עשרים לרדוף. אבל יתכן שיהיה פירוש כל יוצא צבא, כל היוצאים להקהל בעדה"¹⁰, כי הנערים לא יקהלו בתוך העם, כי כל אסיפת עם תקרא צבא, וכן לצבא בעבודת אהל מועד (להלן ח כד). ישוב מצבא העבודה (שם כה), במראות הצובאות אשר צבאו (שמות לח ת), וכן צבא השמים (דברים ד יט), וכל צבאם צייתי (ישעיה מה יב). ולכן יפרש באנשי המלחמה מצבא המלחמה (להלן לא יד) והתייחסם בצבא במלחמה (דה"א ז מ), ואמר כאן כל יוצא צבא"¹¹, כדרך כל יוצאי שער עירו, ואמר לצבאותם, שהם צבאות רבות, כי כל שבט ושבת צבא גדול. והלשון שכתב רש"י כמו שאומרים לקוסטינר ארים רישיה דפלן, לא נתברר לי למה דרשו אותו לגנאי, אם מפני שמתו במדבר, ובמטה לוי¹² אמר פקוד (להלן ג טו) לפי שלא היו בכלל גזרה, והלא במנין שני¹³ של באי הארץ נאמר כן, שאו את ראש כל עדת בני ישראל (להלן כו ב). אבל בהגדה של ויקרא רבה¹⁴ דורש לשבת. אין שאו אלא לשון גדולה, כמו דכתיב ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך (בראשית מ יג) אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם תלוי ראש ודמיתי אתכם לי, כשם שיש לי תלוי ראש על כל באי עולם שנאמר לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש (דה"א כט יא), אף לכם עשיתי תלוי ראש, שנאמר שאו את ראש כל עדת בני ישראל, לקיים מה שנאמר וירם קרן

ישראל, כדאיתא בפרשת בהעלותך: ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים לחדש וגו' (להלן י יא) ושם כתיב: נוסעים אנחנו אל המקום וגו' (שם כט).
 (ג) מכן עשרים שנה ומעלה, לפי שבאותו זמן ראוין לצאת ולבא בצבא המלחמה, ומכאן אמרו רבותינו: בן עשרים לרדוף. כל יוצא צבא בישראל, להוציא ערב רב.
 (ה) לראובן אליצור בן שדיאור, הזכירו הכתוב תחילה ע"י שהוא בכור.⁷

(ו) שלומיאל בן צורישדי, כך שמו, והוא זמרי בן סלוא (להלן כה יד)⁸, והוא שאל בן הכנענית (בראשית מו י)⁹.
 (ז) לבני יוסף, הזכירם אחר בני לאה בשביל בכור רחל¹⁰, והתחיל מאפרים כעין יעקב אבינו¹¹, והקדים אפרים ומנשה לבנימין ע"י שהם במקום יוסף שהיה בכור לאמו.

5 [רש"י פסוק ב]. 6 אבות סוף פ"ה. 7 [ראב"ע]. 8 סנהדרין פב ב. 9 ראב"ע. 10 [ביחס לשפחות]. 11 בראשית מח כ.

5 להלן כו ג. 6 "שאו... דדין" - ליתא ברש"י לפנינו, ומקורו במדבר רבה א ט. כמו שכתב רבנו בסמוך. 7 ההורג את המחוייבים מיתה. 8 קטול ראשו של פלוני. 9 אבות כ"ה מ"א. 10 ואין הכוונה לצבא המלחמה כרש"י. 11 ר"ל שלפירוש רש"י, שהוא צבא המלחמה יתכן לומר יוצא צבא על היוצא למערכות המלחמה, אבל לפירוש: להקהל בעדה, יקשה לשון "יוצא", לכן אמר שהוא כענין כל יוצאי שער עירו. 12 שלא מתו (טור). 13 ר"ל גם במנין שני. 14 ליתא ביקרא רבה שלפנינו, אבל כעין זה איתא במדבר רבה א ז.

ישראל, כדאיתא בפרשת בהעלותך: ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים לחדש וגו' (להלן י יא) ושם כתיב: נוסעים אנחנו אל המקום וגו' (שם כט).

(ג) מכן עשרים שנה ומעלה, לפי שבאותו זמן ראוין לצאת ולבא בצבא המלחמה, ומכאן אמרו רבותינו: בן עשרים לרדוף. כל יוצא צבא בישראל, להוציא ערב רב.
 (ה) לראובן אליצור בן שדיאור, הזכירו הכתוב תחילה ע"י שהוא בכור.⁷

(ו) שלומיאל בן צורישדי, כך שמו, והוא זמרי בן סלוא (להלן כה יד)⁸, והוא שאל בן הכנענית (בראשית מו י)⁹.
 (ז) לבני יוסף, הזכירם אחר בני לאה בשביל בכור רחל¹⁰, והתחיל מאפרים כעין יעקב אבינו¹¹, והקדים אפרים ומנשה לבנימין ע"י שהם במקום יוסף שהיה בכור לאמו.

5 [רש"י פסוק ב]. 6 אבות סוף פ"ה. 7 [ראב"ע]. 8 סנהדרין פב ב. 9 ראב"ע. 10 [ביחס לשפחות]. 11 בראשית מח כ.

על צורתו האישית, למעלתם, על דרך "ואדעך בשם" (שמות לג יז), ולא כן קרה לדור באי הארץ, ובכן לא נמנו במספר שמות⁴, ולא נזכרו זולתי ראשי המשפחות ומספר האישים. ועם זה הודיע שהיתה הכוונה⁵ שאותם האישים בעצמם יחיו ויירשו הארץ ולא יפקד מהם איש.

(ד) איש ראש לבית אבותיו, והטעם שיהיו אתכם, הוא שכל אחד מהם ראש לבית אבותיו, ולא יחד ממנו יחס כל אחד ואחד.

4 להלן כו ב. 5 אלמלא גרם החטא.

יב לַמְנַשֶׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהצֹר: לְבִנְיָמִן אֲבִיָּדָן בֶּן-גְּדֵעִי: לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן-
 טו עֲמִישַׁדַּי: לְאָשֶׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן-עֶכְרָן: לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן-דְּעוּאֵל: לְנַפְתָּלִי
 טז אַחִירַע בֶּן-עֵינָן: אֵלֶּה קְרֵיאי הַעֲדָה נְשִׂאי מִטּוֹת אֲבוֹתָם רֵאשֵׁי אֲלָפֵי
 קְרֵיאי

לַמְנַשֶׁה, גַּמְלִיאֵל בֶּן
 פְּדָהצֹר: יא. לְבִנְיָמִן,
 אֲבִיָּדָן בֶּן גְּדֵעִי: יב.
 לְדָן, אַחִיעֶזֶר בֶּן
 עֲמִישַׁדַּי: יג. לְאָשֶׁר,
 פַּגְעִיאֵל בֶּן עֶכְרָן:
 יד. לְגָד, אֶלְיָסָף בֶּן דְּעוּאֵל: טו. לְנַפְתָּלִי, אַחִירַע בֶּן עֵינָן: טז. אֵלֶּיךָ מְקַוְעֵי קְנֶשֶׁתָא, רַבְרָבִי שְׁבִטִי אֲבָהֶתְהוֹן, רִישֵׁי, אֲלָפִיא

מהר"ם א (טז) אלה קריאי העדה, וי"ו קטיעא¹, וקרינן קרואי לפי ששלומיאל בן צורישרי הוא זמרי בן סלוא², וכי תימא [מפני] שהיה עמהם יפסידו³ וי"ו שלהם, לכך השלים להם וי"ו בפסוק שלאחריו: ויתילדו על משפחותם לבית אבותם [פסוק יח] ב' מלאים⁴, והוא שחיסר להם בקריאי מילא להם באבותם, וביקח קרח קראי מועד (להלן טז ב) קראי כתיב, חסר לגמרי, חזקוני 1 = י"ד. 2 [סנהדרין פב, ב] ומפני שחטא עם המדינית (להלן כה יד) אי אפשר לכנותו כאחד מחשובי העדה. 3 שאר השבטים. 4 לפנינו חסרים, ואולי משובש וכונתו לפסוק שלפנינו: נשיאי מטות אבותם, וראה מהר"ם להלן יז יח.

(יב) לָדָן, הזכיר¹² תחילה לבני השפחות לפי שהוא בכור השפחות, ואחריו אשר ע"י שהוא ראש החוננים על דגלו¹³, ואחריו גד שהוא בכור שפחת לאה. (טז) אלה קריאי כתיב, קרואי קרי. ראשי אלפי, כל אחד ראש על כל אלפי שבטו¹⁴. 12 ראב"ע. 13 להלן ב כז. 14 ראב"ע.

(טז) אלה קרואי העדה, הנקראים לכל דבר חשיבות שבעודה⁶. רש"י 6 לאפוקי שלא פתש "קרואי העדה" הנקראים כאן למנות, שאין זה לשון "העדה", אלא ודאי הנקראים תמיד לכל דבר שבעודה (נחלת יעקב). והחל מאפרים, על דרך יעקב אבינו¹¹. והקדים אפרים ומנשה על בנימין, כי הם מקום יוסף¹², ואחר כן החל מדין, שהוא בכור השפחות, ואחריו אשר¹³, כי ידע שהוא יהיה ראש החוננים על דגל דין¹⁴, ואחר כן גד¹⁵, כי הוא בכור שפחת לאה. (טז) קרואי העדה, הטעם, שהעדה לא יעשו דבר עד שיקראום. מטות אבותם, הטעם על השבטים¹⁶, והנה כל אחד נשיא שבט. ראשי אלפי ישראל, כל אחד ראש על כל אלפי השבט, כי יש שר לאלף¹⁷. 11 שהקדים את אפרים למנשה: ישמך אלהים כאפרים וכמנשה, וישם את אפרים לפני מנשה (בראשית מח ב) 12 שהיה בכור רחל. 13 החזיר לפני נפתלי בן בלהה שגודל לפניו (בראשית ל ז-יג). 14 להלן ב כז. 15 לפני נפתלי הגדול ממנו. 16 נשיאים של שבטי אבותיהם. 17 החלוקה של צבאות ישראל היתה ליחידות של אלפים. והעומד בראש יחידה כזאת נקרא שר האלף (ש"א יז יח). ואלה נשיאי המטות היו ראשים של כל אלפי השבטים. כלומר, כל אחד מהם היה על כל אלפי שבטו.

בעבור שמנאם שלא לצורך, כי לא היה יוצא למלחמה ולא עושה בהם דבר בעת ההיא רק לשמח לבו שמלך על עם רב, והוא מאמר יואב ויוסף ה' אלהיך אל העם כהם וכהם מאה פעמים ואדוני המלך למה חפץ בדבר הזה (ש"ב כד ג). וראיתי במדבר סיני רבה²⁰, ר' אליעזר בשם ר' יוסי בן זמרא אמר כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו, שלא לצורך חסרו, איזה זמן נמנו לצורך בימי משה ובדגלים ובחילוק הארץ, שלא לצורך בימי דוד. ויתכן עוד שנפרש ונאמר כי דוד צוה למנות כל איש ישראל, רצונו לומר מבין שלש עשרה שנה ומעלה שהוא איש, כי לא נזכר במנינו מבין עשרים שנה ומעלה, אבל אמר לכו ספרו את ישראל ואדעה את מספרם (דה"א כא ב), וזה היה ענינו, כי הכתוב לא הרשה למנות רק מבין עשרים שנה ומעלה בשקלים, ומפני שזה איננו מפורש בכתוב טעה בו, כי חשב כמה שאמר ולא יהיה בהם נגף, שהוא בשקלים שהם כופר להם, אבל יואב נתן לבו וחשש לדבר, והכתוב מעורר לבי בזה במה שאמר ולא נשא דוד מספרם למבין עשרים שנה ולמטה כי אמר ה' להרבות את ישראל ככוכבי השמים, יואב בן צרויה החל למנות ולא כלה ויהי בזאת קצף על ישראל (שם כז כג-כד), היה נראה שמנין יואב היה למטה מבין עשרים, והוא היה הקצף שאין ה' חפץ שיהיה כל ישראל בגדר מנין שהוא ירבה ככוכבי השמים כאשר אמר אם תוכל לספור אותם (בראשית טו ה), והכתוב שאמר במנין ההוא ויהיו כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף איש שולף

לעמו (תהלים קמח יד), וכן הוא אמר ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ (דברים כח א). ושוב מצאתי במדבר סיני רבה¹⁵ שאמרו, אמר רבי פנחס אמר רבי אידי מאי דכתיב בראש הספר שאו את ראש, רוממו את ראש, גדלו את ראש, לא נאמר, אלא שאו את ראש, כאדם שאומר לקוסטינר סב רישיה דפלן, כאן נתן רמו למשה¹⁶ שאו את ראש שאם יזכו יעלו לגדולה, כמה דכתיב ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך (בראשית מ ג), ואם לא יזכו ימותו כלם כמה דכתיב ישא פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ (שם יט). והנה הלשון כפי הכונה יתפרש בטובה לטובים, וכיון שהוא לשון גדולה ונאמר כן במנין הראשון אמר כן במנין השני. תפקדו אותם, ענין פקידה זכרון והשגחה על דבר, כלשון וה' פקד את שרה כאשר אמר (שם כא א), והוא פתרונו בכל מקום, לא ימלט מהו איש¹⁷, על דעתו, וגם פקדון¹⁸ מפני ששמירתו והשגחתו עליו. וכאשר צוה למנות את ישראל יאמר תפקדו אותם, לרמוז שלא יספרם רק שיתנו כופר נפשם מחצית השקל, ובהם ישגיח וידע מספר העם, ואמר כדוד מספר מפקד העם (ש"ב כד ט), כי ידע מספרם בפקידת הכופר, כי רחוק הוא אצלי שלא יזהר דוד כמה שאמר הכתוב ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם (שמות ל יב), ואם אולי טעה דוד, למה לא עשה יואב שקלים והיה דבר המלך נתעב אצלו¹⁹, והוא אמר לו למה יבקש זאת אדני למה יהיה לאשמה לישראל (דה"א כא ג), ולמה לא ימנם בשקלים שלא יחטא, אבל כפי דעתו היה הקצף עליו

15 א ט. 16 במדרש: למה. 17 ופירוש שהשגיח במנינם שלא ימלטו מהם איש (סור). 18 [חפץ הניתן לקרי פקדון מפני ששמירתו והשגחתו עליו].

19 דה"א כא ו. 20 ב זי.

ב שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם וגו'. אחשוב כי הרצון באמרו במספר שמות שהם מנו השמות לכל זכר. ולא מנו האנשים בעצמם, כדי שלא יהיה בהם נגף בפקוד אותם, כמו שהתבאר מדברינו בפרשת כי תשא⁵. וזה אמנם היה באמצעות נשיאי השבטים, שלקחו שמות כל שבט לגלותם ומנו כל השמות הנכתבים, כדי שלא ימנו האנשים בעצמם. ונמנו כל יצא צבא, כי הכוונה היתה שילחמו עם שבע עממין ויכבשו הארץ*. ורצה השם ית' שיפקד אותם, כדי שיתברר להם הפלגת השגחת השם ית', כשיפקדו אחר המלחמה ולא יפקד מהם איש, כמו שנמצא זה הענין במלחמת מדין⁶. אלא שגרם החטא ונתאחרו במדבר עד תום ארבעים שנה. ונכלל תועלת שני. והוא שכבר נתיחסו כלם על משפחותם לבית אבותם על ידי משה ואהרן, שהיו נביאים. וחנו בזה האופן*. והיה אפשר מפני זה שיעזרו אנשי המשפחה קצתם בקצת לכל מה שיצטרך, מפני היותם חונים זה אצל זה⁷. עם שבזה גם כן נכלל מהתועלת שהיה כל ענינם מוגבל* באופן שלא תהיה קטטה בענין חנייתם.

ב.

והנה הגבילה התורה כשיעמוד היותר נכבד שבשבטים במקום היותר נכבד. ולזה היו הלויים עומדים סביב למשכן העדות⁸, לגודל מעלתם בעבודת השם יתעלה. והנה היותר נכבדים מהם היו חונים לפאת מזרח והם משה אהרן ובניו, כמו שנזכר בזאת הפרשה⁹. והנה היתה הפאה ההיא יותר נכבדת, לפי ששם פני הקדש וקדש הקדשים, ר"ל שפתחיהם היו לפאת מזרח. והנה אחר הפאה המזרחית היתה הפאה הדרומית היותר נכבדת. וזה מבואר מאד לפי מה שקדם בענין הקרבנות¹⁰. ולזה היו חונים שם בני קהת¹¹, שהיתה עבודתם יותר נכבדת כמו שיתבאר מזאת הפרשה*. וכמו שהפאה המזרחית יותר נכבדת מהדרומית כך המערבית המקבלת לה יותר נכבדת מהצפונית, שהיא המקבלת לפאה הדרומית. ולזה היו חונים בני גרשון לפאה המערבית¹² ובני מררי בפאה הצפונית¹³. כי עבודת בני גרשון יותר נכבדת באופן מה מעבודת בני מררי*, כמו שיתבאר בזאת הפרשה¹⁴. וכזה האופן גם כן היו חונים השבטים סביב למחנה לוייה. ולזה היה שבט יהודה חונה לפאת מזרח להיותו היותר נכבד, כי ממנו הוגבלה להיות המלוכה¹⁵. והיו חונים עמו השבטים

5 שמות ל, יא. 6 לקמן לא, מט. 7 ע' שמות יב, התועלת השני. 8 לעיל א, נג. 9 לקמן ג, לח. 10 ע' ביאור עניני המשכן, ס"פ תרומה ד"ה והנה השלחן (עמ' סדר) וסיבות אופני מעשי הקרבנות, ס"פ צו ד"ה והנה היה מקום השחיטה בצפון (עמ' צה). 11 לקמן ג, כט. — ע' ראב"ע שם ורמב"ן שם, כג. 12 שם, כג. 13 שם, לה. 14 לקמן ג, כה ובפירושו רבנו. 15 במדבר רבה פ"ב, י. — רמב"ן (פס' ג). וע' חוקוני (שם).

הי"ת בהם להחיותם הזמן האפשרי. ויכבשו הארץ. כי עתה היו מזומנים ליכנס לארץ ולבוא במלחמה עם מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ועם השאר כלם, כמש"א "נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה'" וכו'. — רמב"ן. וחנו בזה האופן. "איש למשפחתו על בית אבותם" (ב, לד). וכ"כ רמב"ן (א, מה): כי היה צורך שיתיחסו לשבטיהם — בעבור הדגלים. מוגבל. מוגדר, קבוע. מזאת הפרשה. (ג, לא): "ומשמרתם הארץ והשלחן והמנורה..." ואומר (ד, ד): "זאת עבדת בני קהת באהל מועד, קדש הקדשים" (המקודש שבכולן — רש"י). כי עבודת בני גרשון — הנושאים את המשכן (יריעות התחתונות) ואת אהלו ומכסהו (ג, כה-כו) — יותר נכבדת באופן מה מעבודת בני מררי, הנושאים את קרשי המשכן וכו' ואת עמודי החצר וכו' (שם, לו-לז). וע' בדברי רבנו לקמן ג, כה.

כיד כמו שהרגם חונקלום ארי תקבל ית חושבן
 וכו' מלשון שאו מנחה וכו' לחרותיו ובענין כי
 במספר הזה לא יכיר צבולתה צפח דבר שאין בו
 ממש אלא צבולת ונעילת דבר ממש וכו' קבלת
 מחנית השקל מיד כל גולגולת וע"י השקלים חדעו
 מספרם. וז"ש שאו וכו' קבלו מספר ראשי בני
 ישראל בדבר ממשי ולא מנין צפח בלבד. ועם היות
 שהמספר הזה יכיר צפח במספר שמות כל זכר
 וכו' יכיר ג"כ בדבר ממש וז"ש שאו את ראש
 צדק המתקבל מיד ליד שהם השקלים ותחזרו זכ
 המעשה עם מספר שמות כל זכר וכו' צפח. פירוש
 ו קרוב אל הבי"ל ויכיר שאו לשון נשיאת ראש לא
 מלשון מעלה אלא מלשון חיים כפשוטו כי החי
 ראשו נישאת והמת הוא שפל ראש וצח להזכירם
 צרמו וצדק קלרה את אשר הזכירם בצרכה צפי
 כי תשא כדי שלא לכפול בענין וז"ש שאו וכו'
 הרימו ראשם ותגרמו להם חיים במספר הזה
 חכ ע"י השקלים ונתנו איש כופר נפשו וכו'
 כי אם לא תעשו כך תשפילו ראשם ח"ו כי יכיר
 בהם נגף בפקוד אותם. פירוש ז קרוב אל הבי"ל
 יכיר שאו מלשון נישא עון לשון כפרה ורצה לא יכיר
 מספר בלבד פן ח"ו יכיר בהם נגף האמנם יכיר על
 ידי השקלים הנקי כפר נפש כמ"ש ונתנו איש כופר
 נפשו וכו' וז"ש שאו ר"ל כפרו את ראש בני עדת
 ישראל ע"י השקלים חכ יכיר זולת במספר שמות
 וז"ש במספר שמות וכו': פירוש החי שאו וכו'
 לשון יחרון וגשילוי ותוספי ויזבן זה עם מ"ש
 בפסוק הראשון באחד לחודש השני בשנה השני
 וכו' ובענין כי רצה הקב"ה להראות להם חיבתו
 וכוונתו אשר גמלם כרוב רחמיו כי הנה בשנה
 הראשונה חטאו בעגל וכמה מהם נהרגו על ידי
 בני לוי וכמה מהם מתו בצמא ויגוף כי את
 העם וכו' ונפלו מהם כמה ראשים וגולגולת אמר
 הקב"ה למשה ראה כי צלחתם ממלרים כי בחודש
 הראשון לשנה הראשונה וכתב צהם ויסעו בני
 ישראל מרעמסם סוכתה כשש מאות אלף וכו'
 ובאמלע השנה הביא נפלו כמה ראשים וגולגולת
 מהם וראה כי עתה הוא בחודש השני לשנה ה' ב'
 ועכ"ז חזר לספור אותם ותראה כי אדרבה יש
 בהם תוספת על מה שהי צלחתם ממלרים לא די
 שנלם חסרונו שמתו בעגל אלא אדרבה נתוספו
 ח"ש השנה השנית וכו' שאו את ראש גשאוכו
 וכוסיפוכו את המספר הזה על מספר הראשון

לצלחתם מארץ מלרים שהיו כשש מאות אלף וז"ש
 לצלחתם מארץ מלרים לרמוז אל מספר הכול ועתה
 במספר הזה מלמד שאתם שנפלו בעגל וחסרו מן
 השש מאות אלף עתה כוסיפו על השש מאות אלף
 עוד שלש אלפים וחמש מאות וחמשים ואפשר לפרש
 עוד כי זכו שאמר במספר שמות וכו' כלומר שאו
 וכוסיפו עתה את מספר ראש כל עדת וכו' עד
 אותו מספר שמות כל זכר לגולגולתם הני צלחתם
 ממלרים כמ"ש כשש מאות אלף רגלי הגברים.

מבין וכו' המקרא הזה חלי תניא דללא תניא כי
עדיין לא ידענו כי אין יולא לכה צישראל

פחות מצן עשרים ואחד אומר מצן כי כל יולא
לכה אמנם רצה לתת טעם למה לא ימנו מצן י"ג
ומעלה שכבר אז נקרה איש לבס מנות שצחורה
לז"א הטעם למה שאני אומר מצן עשרים שנה
ומעלה הוא לפי שאלו הם יולא לכה צישראל.

ירמוז אל מה שנודע כי אין צ"ד של מעלה מענישין
עד מצן כי שנה ומעלה ובעטם כי למעלה אינם
מכניסין בכלל לכה ישראל אל הפחותים מצן
עשרים לדון אותם ולהענישם בכלל לכה ישראל
ולכן גם למטה אל הפקדו אותם בכלל לכה

ישראל: הפקדו אותם וכו' יראה אל החמר מה
 לי לערות וליך אל שש מאות אלף אובלים לדעת
 מספרם ואמנה את י"ג נשיאי המטות גזברים
 שלוחים שילכו מצית לצית כל איש לשבטו ויביאו
 אליי הכשבון ולזה אמר שאין ראוני ככך אלא
 שהפקדו אותם אתם בעצמכם אתה ואהרן ולא עוד
 אלא שאתה תקדים. וז"ש אתה ואהרן ושאר
 הנשיאים יהיו טפלים לכם וז"ש ואתכם יהיו איש
 איש וכו'. או ירמוז אל מה שאמר ז"ל על ויפקדו
 אותם משה על פי ה' שאמר משה איך תערת
 לדעת מספר הטעום הזה מצית לצית אז אי"ל
 השי"ת תתקרב אל פתח האהל בלבד ולא תערת
 לחקור ולדרוש מספרם אלא השכינה היתה מדבר
 בת קול ואומרי לו כך וכך גברים יש באהל הזה
 וזה ג"כ רמז לו כמ"ש אתה ואהרן כי אם ה' ה'
 במספר בעצב נמלא כי ה"י נשיאים ה' יודעים
 במספר תחלה בהכנסם בצית ומשה שומע
 מספרם מפיכם אל כל צהיות הפקודה על פי ה'
 נמלא שאתה הוא עיקר הפקודה ואהרן טפל לך
 וכו"י נשיאים שומעים מפי אהרן וטפלים לשיכם
 וז"ש הפקדו אתה ואה"י ואהרן ואה"י ואתכם
 יהיו וכו':

(5)

הוא יתברך משה שכינונו על ארבע מחנות מלאכים. שכל מחנה שלשה ראשים, מיכאל עם שני ראשים אחרים במחנה האחד, ועל דרך זה בשאר. כן בדגל מחנה יהודה היו שלשה ראשים, נשיא יהודה ונשיא יששכר ונשיא זבולון, והיקף בשאר.

עוד רמז הוא יתברך באמרו שאו את ראש, ולא אמר לשון מנין. להודות כי על ידי מה שימנו אותם משה ואהרן, נגשאים את ראש ומכינים אותם להיותם ראים להיות מרכבה את השכינה. נמצא כי שלש הדורות היו, אחד כללות ישראל, שחם ידיו מרכבה. שנית, נשיאיהם שנים עשרה שהם במקום שנים עשרה ראשים שבארבע מחנות שכינה, שלשה בכל מחנה. שלישית, מעלת משה ואהרן שהם המשפיעים שפע קדושה בהם. כי אין צריך לומר ששכינה אחת כי הם גדולים על שבט הלוי, שהם לגיון של סבך למעלה ממדרגת שבטי הדגלים, שעל כן סביב למשכן יחנו. ומה גם עתה משה ואהרן שעליהם יאמר שהם מוסיפים כח בפמליא של מעלה, כענין ואנכי מלאכי כח את רוח ה' (מירכה ג ח).

ונבא אל הענין, אמר מבן צפרים וכו'. למה הוא השיעור הזה, ולא פתח או יתור. להיות כי כן הוא כל יצא צבא בישראל. ולכן הוא מלכותא ודיקעא כעין מלכותא דאעפא, כי עתה נעשים ישראל צבא השכינה. ועל ידי מה הם זוכים להיות צבא של מעלה. הלא הוא על ידי מה שתפקדו אותם נעשו מלכים לצבאותם. להיות עם צבא של מעלה מרכבה אל השכינה וספלים לישראל. כי יקראו המונים אותם צבאותם. להיותם משה ואהרן המונים אותם. שעל ידי שפע קדושתם מנשאים את ראשם לתכנים לכן.

הנה שעל די היות כללות ישראל נגמים על די משה ואהרן, זוכים להיות מרכבה. ולמען יזכו השנים עשר ראשים להיות למעלה מכללות העם ממוצעים בין משה ואהרן לישראל, מעין שנים עשר ראשים שבמחנה המלאכים למשה בכל אחד. לזה אמר ואתכם היו איש איש למטה, שישאל להיותם נגמים על דיכם יזכנו להיות מרכבה. ושנים עשר נשיאים הללו, להיות שנוסף על היותם נגמים על ידי משה ואהרן גם יהיו אתם כשעת המנין, לוקח אותם, שלא להטיל קנאה בינם ליתר

איה קרואי הנעדה נשיאי מחנות אבותיהם ראשי אלפי ישראל הם. ויקח משה ואהרן את הנשיאים האלה אשר נקבו בשמות. ואת כל הנעדה הקהילו באחד אחד ושני יתלידו על משפחתם לבית אבתם במספר שמות מבן צפרים שנה ומעלה לגילתם (א טו).

יתברך להזכיר בשמות. לזה אמר הנה אלה קרואי הנעדה. כי מבלי היות כל איש ראש לשבטו, אלא שהיו כל העדה בלתי מוחלקת לשבטים, היו קרואים מאת העדה דרך כלל. ולא בלבד על שכל שבט בזה בגשיאו על כי אין כמותו בשבט, עם שבשכט וזלחו רבים גדולים הימנו. נוסף על זה כי הם נשיאי מחנות אבותם. ועוד כי ראשי אלפי ישראל הם, חמיו הממונים לשיר אלפים על חממתם המה. (וי' ועם זה מה שויקח אותם משה את הנשיאים האלה ולא את זולתם, הלא הוא לא נקבו בשמות מאת יתברך. מה שאין כן אם לא היה הוא מוכיח בשמותו, שלא היה משה לוקח אותם, שלא להטיל קנאה בינם ליתר

המקדש. על דרך זה עיקר המרכבה הן תפשת בני ישראל כי חלקו יתברך הן. ומהן תפשת אל המלאכים, שהן כמספרם. והוא אמרו לצבאות כי תפקדו אותם בשביל המלאכים שהם צבאותם של ישראל, כמלכים שהם נקרא צבאות שלום ומושפעים ממליכהם. ונבא אל הענין, והוא כי הנה יש שני מיני שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני צבא. יש צבא למלחמה, ויש צבא להשראת מצוה מבין עשרים שנה ומעלה ולא פחות. שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני לא מבלי אין מקום להשרות שכינה בפחות מעשרים אם הם ראויים. כי אם על כי מלכותא דאעפא כעין מלכותא דדיקעא (ובכוח נח א). ועל כן כמו שהוא דרך כל יצא צבא בארץ כן תפקדו אותם. עם היות שאינו להלחם עם צבא זולתם כדרך יצאת צבא, כי אם אורכא הוא בתמן. כי צבא המלאכים שהיו עד כה ישראלי אל השכינה, הם נעשים צבאותם של מרכבה כמלכותא דדיקעא. והוא תפקדו אותם, לא לשביל ארבעים שנה מחנה אליהם מיתוהם מרכבה. ואל שותפיקום להיותם עיקר, כי המלאכים יהיו צבאות ישראל נטפלים אליהם. והוא שתפקדו אותם לצבאות, שהיו אז המלאכים כמספרם להשפיע בהם, שהוא בשביל צבאותיהם, כי אותם הם.

בצאותם הם אשר היו צבאותם. שעתה מחליפם ה' ישירה על ישראל בעד המלאכים ובמקומם. והוא שימשו הלמ"ו, כד"א והיה לו לאלהים (שמות ד טז) שהוא בעד במקום אליהם. והוא לצבאותם, כלומר אל יקפידו המלאכים, כי על הלא גדלים הם מהם בהיותם צדיקים, לצבאותם שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. עוד אפשר שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. המנין צורך אליו יתברך חלילה כי הכל גלוי לפניו, כי אם לצבאותם בשביל צבאותם. שצבאות ישראל עצמם ידעו עתה סתום מנינם, שהם ששים רבוא מוכנים להשרות שכינה באופן גדול האיומה מכל יתר מספרים כאשר כתבנו, למען ידעו שמתחו שהוא מה שהתאוו. ונחזור אל שיעור הכתובים, שהוא מה שכתבנו למעלה. כי רצה הקב"ה לרומם את עמו ישראל ולישא את ראשם. והוא כי כאשר

מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל תפקדו אתם לצבאותם אתה ואהרן. ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא (א ג).

לכא אל הענין נזכירה מאמרו פרשת בא אל פרעה, על פסוק יהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם (שמות יב נא). כי הנה אמרו על צבאותם הוא משולל מבהו. ופירשנו שם שהוא ענין מקרא שכתוב (שמות יד ד) ואשא אתכם על כפי נשרים. והוא מאמר ז"ל (מכילתא שמות יב לו, מדרש הגדול שמות יט ד) כי נשרים הם מלאכי השרת, והוא כי מרעמסט סכותה מולך כמה ימים נשאום המלאכים על כנפיהם לשעה קלה. והו נשאום המלאכים על רכבא, חשבם יתברך כאלו היו יתברך ששים ישראל, חיל שלום. שעל כפים נשאום כמדובר אצלנו שם. והוא הוציא ה' וכו' על צבאותם. ונבא אל הענין, והוא כי הנה אין ספק כי בעשותו יתברך את ישראל ארבע דגלים מעין ארבע מחנות שכינה, שהוא למען עשות מרכבה מיוחדת דוגמת מלאכי יתברך. והלא כמו כי נחמד, יתבטלו מלאכי מרכבתו מהיות מרכבה אל השכינה, כי למה יצטוו. והוא גם כי לא היה דרך עראי כי אם קבע כל הארבעים שנה. אך הנה אין ספק כי שיהיה בישראל ששים רבוא, יש בנפשותם כלות כל בחינות כוחות עליונים כנודע ליוצאים חן. כי על כן נתייחדה עליהם ברכת ברוך חכם הדרים, כי כל ר"ז הוזהר וינאותו מהנחות שאותן הנשמות יצאו משם, וינאותו כל ר"ז הוזהר משרשו. וכן המלאכים בהיותם ששים רבוא הם משתלשלים מהששים רבוא כוחות עליונים הנאמרים. אלא שהוא יתברך עושה עיקר ישראל, ולא שיצטעל במלאכי מרכבתו, אך הוא שיהיו ששים רבוא מלאכים נטפלים לישראל, ושכינה שורה על כלם. באופן שהששים רבוא מלאכים חוזרים לקדמותם לקרא צבאותם של ישראל, אלא שאין מליכים אותם על כנפיהם. והוא על דרך מה שבמקום אחד יראה כי שכינה הייתה שורה במקדש, ובמקום אחר יראה כי היכל ה' המה. אך הוא כי עיקר השראת שכינה היא בנפשות הצדיקים כי חלקו יתברך הן, ומהן תתפשט אל

המקדש. על דרך זה עיקר המרכבה הן תפשת בני ישראל כי חלקו יתברך הן. ומהן תפשת אל המלאכים, שהן כמספרם. והוא אמרו לצבאות כי תפקדו אותם בשביל המלאכים שהם צבאותם של ישראל, כמלכים שהם נקרא צבאות שלום ומושפעים ממליכהם. ונבא אל הענין, והוא כי הנה יש שני מיני שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני צבא. יש צבא למלחמה, ויש צבא להשראת מצוה מבין עשרים שנה ומעלה ולא פחות. שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני לא מבלי אין מקום להשרות שכינה בפחות מעשרים אם הם ראויים. כי אם על כי מלכותא דאעפא כעין מלכותא דדיקעא (ובכוח נח א). ועל כן כמו שהוא דרך כל יצא צבא בארץ כן תפקדו אותם. עם היות שאינו להלחם עם צבא זולתם כדרך יצאת צבא, כי אם אורכא הוא בתמן. כי צבא המלאכים שהיו עד כה ישראלי אל השכינה, הם נעשים צבאותם של מרכבה כמלכותא דדיקעא. והוא תפקדו אותם, לא לשביל ארבעים שנה מחנה אליהם מיתוהם מרכבה. ואל שותפיקום להיותם עיקר, כי המלאכים יהיו צבאות ישראל נטפלים אליהם. והוא שתפקדו אותם לצבאות, שהיו אז המלאכים כמספרם להשפיע בהם, שהוא בשביל צבאותיהם, כי אותם הם.

בצאותם הם אשר היו צבאותם. שעתה מחליפם ה' ישירה על ישראל בעד המלאכים ובמקומם. והוא שימשו הלמ"ו, כד"א והיה לו לאלהים (שמות ד טז) שהוא בעד במקום אליהם. והוא לצבאותם, כלומר אל יקפידו המלאכים, כי על כן צבאותם הם מהם בהיותם צדיקים, לצבאותם שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. עוד אפשר שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. המנין צורך אליו יתברך חלילה כי הכל גלוי לפניו, כי אם לצבאותם בשביל צבאותם. שצבאות ישראל עצמם ידעו עתה סתום מנינם, שהם ששים רבוא מוכנים להשרות שכינה באופן גדול האיומה מכל יתר מספרים כאשר כתבנו, למען ידעו שמתחו שהוא מה שהתאוו. ונחזור אל שיעור הכתובים, שהוא מה שכתבנו למעלה. כי רצה הקב"ה לרומם את עמו ישראל ולישא את ראשם. והוא כי כאשר

המקדש. על דרך זה עיקר המרכבה הן תפשת בני ישראל כי חלקו יתברך הן. ומהן תפשת אל המלאכים, שהן כמספרם. והוא אמרו לצבאות כי תפקדו אותם בשביל המלאכים שהם צבאותם של ישראל, כמלכים שהם נקרא צבאות שלום ומושפעים ממליכהם. ונבא אל הענין, והוא כי הנה יש שני מיני שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני צבא. יש צבא למלחמה, ויש צבא להשראת מצוה מבין עשרים שנה ומעלה ולא פחות. שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני לא מבלי אין מקום להשרות שכינה בפחות מעשרים אם הם ראויים. כי אם על כי מלכותא דאעפא כעין מלכותא דדיקעא (ובכוח נח א). ועל כן כמו שהוא דרך כל יצא צבא בארץ כן תפקדו אותם. עם היות שאינו להלחם עם צבא זולתם כדרך יצאת צבא, כי אם אורכא הוא בתמן. כי צבא המלאכים שהיו עד כה ישראלי אל השכינה, הם נעשים צבאותם של מרכבה כמלכותא דדיקעא. והוא תפקדו אותם, לא לשביל ארבעים שנה מחנה אליהם מיתוהם מרכבה. ואל שותפיקום להיותם עיקר, כי המלאכים יהיו צבאות ישראל נטפלים אליהם. והוא שתפקדו אותם לצבאות, שהיו אז המלאכים כמספרם להשפיע בהם, שהוא בשביל צבאותיהם, כי אותם הם.

בצאותם הם אשר היו צבאותם. שעתה מחליפם ה' ישירה על ישראל בעד המלאכים ובמקומם. והוא שימשו הלמ"ו, כד"א והיה לו לאלהים (שמות ד טז) שהוא בעד במקום אליהם. והוא לצבאותם, כלומר אל יקפידו המלאכים, כי על כן צבאותם הם מהם בהיותם צדיקים, לצבאותם שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. עוד אפשר שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. המנין צורך אליו יתברך חלילה כי הכל גלוי לפניו, כי אם לצבאותם בשביל צבאותם. שצבאות ישראל עצמם ידעו עתה סתום מנינם, שהם ששים רבוא מוכנים להשרות שכינה באופן גדול האיומה מכל יתר מספרים כאשר כתבנו, למען ידעו שמתחו שהוא מה שהתאוו. ונחזור אל שיעור הכתובים, שהוא מה שכתבנו למעלה. כי רצה הקב"ה לרומם את עמו ישראל ולישא את ראשם. והוא כי כאשר

המקדש. על דרך זה עיקר המרכבה הן תפשת בני ישראל כי חלקו יתברך הן. ומהן תפשת אל המלאכים, שהן כמספרם. והוא אמרו לצבאות כי תפקדו אותם בשביל המלאכים שהם צבאותם של ישראל, כמלכים שהם נקרא צבאות שלום ומושפעים ממליכהם. ונבא אל הענין, והוא כי הנה יש שני מיני שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני צבא. יש צבא למלחמה, ויש צבא להשראת מצוה מבין עשרים שנה ומעלה ולא פחות. שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני לא מבלי אין מקום להשרות שכינה בפחות מעשרים אם הם ראויים. כי אם על כי מלכותא דאעפא כעין מלכותא דדיקעא (ובכוח נח א). ועל כן כמו שהוא דרך כל יצא צבא בארץ כן תפקדו אותם. עם היות שאינו להלחם עם צבא זולתם כדרך יצאת צבא, כי אם אורכא הוא בתמן. כי צבא המלאכים שהיו עד כה ישראלי אל השכינה, הם נעשים צבאותם של מרכבה כמלכותא דדיקעא. והוא תפקדו אותם, לא לשביל ארבעים שנה מחנה אליהם מיתוהם מרכבה. ואל שותפיקום להיותם עיקר, כי המלאכים יהיו צבאות ישראל נטפלים אליהם. והוא שתפקדו אותם לצבאות, שהיו אז המלאכים כמספרם להשפיע בהם, שהוא בשביל צבאותיהם, כי אותם הם.

בצאותם הם אשר היו צבאותם. שעתה מחליפם ה' ישירה על ישראל בעד המלאכים ובמקומם. והוא שימשו הלמ"ו, כד"א והיה לו לאלהים (שמות ד טז) שהוא בעד במקום אליהם. והוא לצבאותם, כלומר אל יקפידו המלאכים, כי על כן צבאותם הם מהם בהיותם צדיקים, לצבאותם שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. עוד אפשר שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. המנין צורך אליו יתברך חלילה כי הכל גלוי לפניו, כי אם לצבאותם בשביל צבאותם. שצבאות ישראל עצמם ידעו עתה סתום מנינם, שהם ששים רבוא מוכנים להשרות שכינה באופן גדול האיומה מכל יתר מספרים כאשר כתבנו, למען ידעו שמתחו שהוא מה שהתאוו. ונחזור אל שיעור הכתובים, שהוא מה שכתבנו למעלה. כי רצה הקב"ה לרומם את עמו ישראל ולישא את ראשם. והוא כי כאשר

המקדש. על דרך זה עיקר המרכבה הן תפשת בני ישראל כי חלקו יתברך הן. ומהן תפשת אל המלאכים, שהן כמספרם. והוא אמרו לצבאות כי תפקדו אותם בשביל המלאכים שהם צבאותם של ישראל, כמלכים שהם נקרא צבאות שלום ומושפעים ממליכהם. ונבא אל הענין, והוא כי הנה יש שני מיני שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני צבא. יש צבא למלחמה, ויש צבא להשראת מצוה מבין עשרים שנה ומעלה ולא פחות. שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני לא מבלי אין מקום להשרות שכינה בפחות מעשרים אם הם ראויים. כי אם על כי מלכותא דאעפא כעין מלכותא דדיקעא (ובכוח נח א). ועל כן כמו שהוא דרך כל יצא צבא בארץ כן תפקדו אותם. עם היות שאינו להלחם עם צבא זולתם כדרך יצאת צבא, כי אם אורכא הוא בתמן. כי צבא המלאכים שהיו עד כה ישראלי אל השכינה, הם נעשים צבאותם של מרכבה כמלכותא דדיקעא. והוא תפקדו אותם, לא לשביל ארבעים שנה מחנה אליהם מיתוהם מרכבה. ואל שותפיקום להיותם עיקר, כי המלאכים יהיו צבאות ישראל נטפלים אליהם. והוא שתפקדו אותם לצבאות, שהיו אז המלאכים כמספרם להשפיע בהם, שהוא בשביל צבאותיהם, כי אותם הם.

בצאותם הם אשר היו צבאותם. שעתה מחליפם ה' ישירה על ישראל בעד המלאכים ובמקומם. והוא שימשו הלמ"ו, כד"א והיה לו לאלהים (שמות ד טז) שהוא בעד במקום אליהם. והוא לצבאותם, כלומר אל יקפידו המלאכים, כי על כן צבאותם הם מהם בהיותם צדיקים, לצבאותם שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. עוד אפשר שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. המנין צורך אליו יתברך חלילה כי הכל גלוי לפניו, כי אם לצבאותם בשביל צבאותם. שצבאות ישראל עצמם ידעו עתה סתום מנינם, שהם ששים רבוא מוכנים להשרות שכינה באופן גדול האיומה מכל יתר מספרים כאשר כתבנו, למען ידעו שמתחו שהוא מה שהתאוו. ונחזור אל שיעור הכתובים, שהוא מה שכתבנו למעלה. כי רצה הקב"ה לרומם את עמו ישראל ולישא את ראשם. והוא כי כאשר

המקדש. על דרך זה עיקר המרכבה הן תפשת בני ישראל כי חלקו יתברך הן. ומהן תפשת אל המלאכים, שהן כמספרם. והוא אמרו לצבאות כי תפקדו אותם בשביל המלאכים שהם צבאותם של ישראל, כמלכים שהם נקרא צבאות שלום ומושפעים ממליכהם. ונבא אל הענין, והוא כי הנה יש שני מיני שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני צבא. יש צבא למלחמה, ויש צבא להשראת מצוה מבין עשרים שנה ומעלה ולא פחות. שכינה להיותם צבאות ה'. אמר, מה שאני לא מבלי אין מקום להשרות שכינה בפחות מעשרים אם הם ראויים. כי אם על כי מלכותא דאעפא כעין מלכותא דדיקעא (ובכוח נח א). ועל כן כמו שהוא דרך כל יצא צבא בארץ כן תפקדו אותם. עם היות שאינו להלחם עם צבא זולתם כדרך יצאת צבא, כי אם אורכא הוא בתמן. כי צבא המלאכים שהיו עד כה ישראלי אל השכינה, הם נעשים צבאותם של מרכבה כמלכותא דדיקעא. והוא תפקדו אותם, לא לשביל ארבעים שנה מחנה אליהם מיתוהם מרכבה. ואל שותפיקום להיותם עיקר, כי המלאכים יהיו צבאות ישראל נטפלים אליהם. והוא שתפקדו אותם לצבאות, שהיו אז המלאכים כמספרם להשפיע בהם, שהוא בשביל צבאותיהם, כי אותם הם.

בצאותם הם אשר היו צבאותם. שעתה מחליפם ה' ישירה על ישראל בעד המלאכים ובמקומם. והוא שימשו הלמ"ו, כד"א והיה לו לאלהים (שמות ד טז) שהוא בעד במקום אליהם. והוא לצבאותם, כלומר אל יקפידו המלאכים, כי על כן צבאותם הם מהם בהיותם צדיקים, לצבאותם שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. עוד אפשר שהוא בעד אשר היו מאז צבאותם. המנין צורך אליו יתברך חלילה כי הכל גלוי לפניו, כי אם לצבאותם בשביל צבאותם. שצבאות ישראל עצמם ידעו עתה סתום מנינם, שהם ששים רבוא מוכנים להשרות שכינה באופן גדול האיומה מכל יתר מספרים כאשר כתבנו, למען ידעו שמתחו שהוא מה שהתאוו. ונחזור אל שיעור הכתובים, שהוא מה שכתבנו למעלה. כי רצה הקב"ה לרומם את עמו ישראל ולישא את ראשם. והוא כי כאשר

6

שמות מלא. וכתב הרב רבינו בחיי ז"ל במספר שמות ולא אמר במספר שמותם כמו שאמר ושא את מספר שמותם, ויתכן לפרש כי פקודי ישראל בקבלת התורה היו כנגד פקודי מחנות המלאכים שנגלו שם במעמד הקדוש שהיה המספר במחנות ישראל בארבעה דגלים כמספר המלאכים שבארבע מחנות שכינה, ועל כן אמר במספר שמות המלאכים, כי היו ישראל באותו מעמד הקדוש מלאכים גופניים כמספר המלאכים המשרתים במרום, וזהו שאמר תפקדו אותם לצבאותם כלומר נגד צבאות השמות שהזכיר, כי ישראל צבאות מטה נגד צבאות מעלה, ואמר חִיבְתָן וְהוֹצֵאתִי אֶת צְבֹאוֹתַי אֶת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. ויש להתבונן שאמר יצאו כל צבאות ה' והיה ראוי לומר יצאו צבאות ישראל אבל אמר כל צבאות ה' לכול עליונים ותחתונים, ויותר מזה אמרו (במדבר רבה ד', י') גלו למצרים שכינה עמהם וכו', ואין ספק כי מאחר ששכינה עמהם בגלות הלא צבאות ארבע מחנות שכינה עמהם, ולזה אמר שיצאו עמהם. ומה שיחזק לך פירוש זה לפי דעתי מה שאמר ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית אבותם וגו', הכוונה על צבאות מטה, וחזר פעם אחרת ואמר ויהיו כל הפקודים הכוונה על צבאות מעלה כי היו שוים במספר, וזהו שלא הזכיר כאן ישראל. והסתכל עוד את סידור המסעות תמצא הלשון הזה בעצמו כפול, הוא שאמר אלה פקודי בני ישראל לבית אבותם, הם צבאות מטה, כל פקודי המחנות לצבאותם, הם צבאות שבארבע מחנות שכינה, עד כאן:

מבן עשרים שנה ומעלה. לא אמר מבן עשרים שנה לחוד, אלא ומעלה שהוא הרווק בתוקפו ובגבורתו והוא בעילוי להלחם עם היצר, זהו כל יוצא צבא, לא אמר לצבא, לומר שאין צריך לצאת כי הוא עמו, ולזה אמר בישראל, לומר שהולך

ביושר ובכושר והוא ישר עם אל, כי אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, וזה אמור בישראל כלומר שעומד ביושרו ובאמונתו:

תפקדו אותם. תשגיחו עליהם, כשתמננו אותם תשגיחו עליהם שהם שלושה צבאות, שכל אחד מישראל מוכתרת בשני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע ויש לכל אחד ואחד שני מלאכים, זהו לצבאתם לצבא שאתם, וכנגד השני מלאכים הרוחניים גם כן יהיו עמהם שני מלאכים חומריים שהם אתה ואהרן, שמשך נקרא מלאך שנאמר (במדבר כ', ט"ז) וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים, ואהרן נקרא מלאך שנאמר (מלאכי ב', ד') כי שפתי כהן ישמר דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' וגו' ולזה אמר אתה ואהרן ואתכם יהיו איש איש למטה איש וגו', אמר גם כן איש נגד השני מלאכים והאדם, ולזה אמר איש למטה כי היה לו לומר איש איש ממה שאמר ראש לבית אבותיו הוא, לומר שאל השני מלאכים אינם שוים שאחד גדול מחבירו, של ימין הוא גדול משל שמאל ואם הוא חכם יפנה לימין שנאמר (קהלת י"ב) לב חכם לימינו, ופירוש לב שכל ודעו כמו ושומע תוכחת קונה לב (משלי ט"ו, ל"ב) גם חכם לב יקח מצוות (שם י"ח, ח'), ופירושו לבב חכם השכל והדעת הוא למי שהוא לימינו ולב כסיל לשמאלו, ולזה אמר ראש בית אבותיו הוא:

ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם וגו'. לעיל אמר ואתכם יהיו וכאמר יעמדו אתכם, אלא לעיל שהוא כנגד המלאכים ואתכם יהיו שיש להם הויה ואין להם עמידה, כאן שהוא מדבר נגד האנשי הזכיר בהם עמידה. ואלה שמות וגו', הזכיר שמותם לומר שהם חשובים לפני הקב"ה כמלאכים, כמו שהמלאכים משותף א בשמותם, מיכאל גבריאל אוריאל כן שמות

כי גם אם ידבר עובד אלילים בלשון הקודש לשונו מתועב ולכם חשוב אצלם, אבל ישראל המדברים בלשון הקודש ראשם חשוב אצלם. והנה המעלה האחד הוא שלא נתערבו בכנות הארץ, ולכך אמר הכתוב (פסוק יח) ויתילדו על משפחותם לבית אבותם, הביאו ספר יחוסיהם. והב' שלא שינו את לשונם אמר כל זכר לגלגלותם, דראשם חשוב אצלם, ומוכח שהיה מדברים בלשון הקודש. והג' שלא שינו את שמם, ולכך נאמר במספר שמות.

והא' דלא נאמר גם בשבט לוי לגולגלותם נראה, משום דאיתא איבעיא בגמרא (מנחות ל"ז ע"א) מי שיש לו שני ראשים על איזה מהם מניח תפילין, ומפרש דהוי מילתא דלא שכיח דכי האי יחיה י"ב חודש, דטריפה הוי וטריפה אינו חי. ולכך בלוי שהוא מספרם מכן חודש, ויכולין עדיין לחיות אם יהיה לאחד שני ראשים, וא"כ ימנה כשנים אם ימנה לפי גולגולת, לכך לא נאמר לגולגלותם, רק נמנו לגויות, אבל ישראל שנמנו מבן עשרים, וטריפה אינו חי, ואי אפשר שימצא בכך עשרים ב' ראשים, ולכך נאמר לגולגלותם.

תפארת יהונתן

כנגד שכעה כוכבי לכת, ויוד שנים ראשונים הם כנגד מזל שבתאי, והיינו מלשון שביתה, ששוכת האדם בכיתו. ויוד שנים שניים הם כנגד מזל צדק, ולכך בן י"ג למצות. ויוד שנים שלישים הן נגד מזל מאדים, ולכן בן עשרים שנה הוא יוצא לצבא במלחמה לשפוך דם. ובן ששים הוא בא במזל לבנה, ולכך נעשה האדם אז לכן למראה הזקנה.

תפארת יהונתן

תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן (א, ג). יתכן שנתנו מחצית השקל כופר נפש, עיין רמב"ם (הל' שקלים פ"ט ה"ט), וא"כ קופה של צדקה צריך שנים מפני החשד (ע"י כבא בתרא ח' ע"ב), ולכך הוצרך לשנים. ועוד נראה דכבאן היה מחשבה לחלוקת ארץ ישראל, וידעו ברוח הקודש דמשה לא יכנוס לארץ ישראל, נמצא שיהיה משה מעכבן מלמנות אותם דירא לנפשו, ולכך היה צריך אהרן אתו לבל יעכב הדבר לבוא ולמנות מהר בלי איחור כלל.

תפארת יהונתן

ואתכם יהיו איש איש למטה (א, ד). בחר גם בנשיאים, לפי שהיה אז הענין לבוא לארץ ישראל כמ"ש המפרשים, ונתחלק ארץ ישראל לשבטים, אבל לפי ריבוי אנשים לשבט היה נחלתם, כמו שכתב אברכנאל שבט

מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן (א, ג). דימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ, י), והם מכוונים

פרשת במדבר

וידבר יי אל משה במדבר סיני באהל מועד וגו' [א. א.]
 נתעוררו רבותינו ז"ל בספר הזוהר [ה"ג ק"ז ע"א] על
 אמרו במדבר סיני באהל מועד וכו', למה הוצרך לכל
 הביאורים האלו, כי לא דבר רק הוא, אמר שם עלמא לא
 אשתלים עד דקבילו ישראל אורייתא במורא דסיני ואיתוקם
 משכנא כדון אתקיימו עלמין ואיתבסמו עילאין ותתאין, כיון
 דאורייתא ומשכנא אתקיימו בעא קודשא בריך הוא למיפקד
 מילוי דאורייתא כמה חיילין אינון דאורייתא כמה חיילין אינון
 דמשכנא, תא חזי כל מלה דבעי לאתישבה לדוכתיה לא
 מתיישבא עד דמדבר בפומא ואתמני עלה, אוף הכא בעי
 קודשא בריך הוא למיפקד חיילין דאורייתא וחיילין דמשכנא
 וכולהו הוו כחד ולא מתפרשא דא מן דא כוליהו כגוונא
 דלעילא דהא אורייתא ומשכנא לא מתפרשי דא מן דא ואולי
 כחדא, ובגיני כך חייליהון עיילין בתושבא לאישתמודע
 נבייהו בר אינון אחרנין דלית להו תושבא, ובגיני כך כתיב
 וידבר יי אל משה במדבר סיני באהל מועד, או במדבר סיני
 אמאי באהל מועד ואי באהל מועד אמאי במדבר סיני, אלא
 חד לאורייתא וחד למשכנא בתאי וכתאי. באחד לחדש השני
 בשנה השנית, כולא חד והאי איקרי חדש זיו, רמו ליהוא
 ירחא ושתא דשמשא נהיר לסיהרא דהא כדון עלמין כוליהו
 לאשתכחו בשלימו, תא חזי לא אשתכח בהו מניינא בישראל
 דאיתברכאן ביה בר האי, דהא מניינא לאתברכא הוה מניינא
 לאשלמא שלימותא דעלמין הוה וכתר דברכאן נפקין אתמנון
 דכתיב באחד לחדש השני, דאיהו זיוא וברכאן דעלמא
 דמיניה נפיק זיוא לעלמא, ועל דא איקרי חדש זיו דזיוא
 דכולא נפק מיניה, ועל דא כתיב [תהלים קלד, ג] יברכך יי
 מציון, וכולא חד מלה, וכתוב [שם קלד, ג] כי שם צוה יי את
 הברכה חיים עד העולם. לצאתם מארץ מצרים, לאשתמודעא
 דכד ישראל נפקו ממצרים בחדש הראשון הוה.
 והנה לפי כוונתם מדבר סיני ואהל מועד הם רמו להקב"ה
 ולשכינת עוזו, מדבר סיני רמו למדת רחמים, כי שם
 נתנה תורה שבכתב, ואהל מועד רמו למדת הדין הנקראת
 כך, כי היא ביתה ובה שוכן, כענין [להלן לה, ד] כי אני יי
 שוכן בתוך בני ישראל, ובאמצעותה הקב"ה מדבר עם
 הנביאים שנאמר וידבר יי מאהל מועד לאמר, כי כל מי
 שמדבר עמו ע"י אהל זה מדבר עמו, ותרגום אהל משכנא,

הוא סוד השכינה. וענין מועד, מלשון בית וועד וזימון, כלומר
 שהשי"ת מזומן בו תמיד והוא בית הוועד שלו, מלשון [שמות
 טז, כג] ונועדתי לך שם, והיא היתה הולכת במשכן לפני
 מחנה ישראל, שנאמר [שיר השירים ד, ו] מי זאת עולה מן
 המדבר כתימרות עשן, דימה השכינה ההולכת לפני מחנה
 ישראל לתימרות עשן שהוא מתמר ועולה, כך השכינה
 מתעלה לקבל מן הכחות אשר לפניה, ואמר כתימרות עשן,
 כי עיקר קבלתה מן האש הגדולה מקומרת מור ולבונה
 מקבלת אצילות ושפע מן המור ולבונה, והרמו לזרעות עולם.
 וקראה זאת, כד"א [בראשית ג, כג] כי מאיש לוקחה זאת.
 ובעבור כי השכינה היתה שרויה בתוכם, על כן עשו משכנה
 כתיקון המרכבה עליונה, ותקנו לה ארבע דגלים, רמו לארבע
 מחנות שכינה, והסימן מרכבו ארגמ"ן [שיר השירים ג, ו],
 א'וריאל, ר'פאל, ג'כריאל, מ'יכאל, נ'וריאל, רמו שהיא רוכבת
 על ד' חיות המרכבה, שנאמר [יחזקאל א, יג] היא מתהלכת בין
 החיות, מלת היא רומזת לשכינה כאשר נבאר בגזירת האל.
 והמנין הוה שנמנו כאן ישראל, היה להורות כבוד למעלה
 מכבוד, שנאמר [קהלת ה, ו] כי גבוה מעל גבוה שומר,
 כי גלוי וידוע היה לפניו מנין ישראל, רק בעבור כי יש כמה
 ענינים שצריך לעשות בהם מעשה או דבור להוציא כפועל
 ואינו מספיק בהם הידיעה לבד, כי העליונים צריכים לפעולות
 התחתונים, גם כי המנין רומז למדת הדין, ועל כן נאמר [פסוק
 ג] יוצא צבא, כי מנינם היה מבן עשרים ועד בן ששים בעוד
 תקפו וגבורתו, שהאש היסודי שולט עלין, אבל הכהנים
 שבאו ממדת החסד לא נמנו, והרמו לכל זה אלה פקודי
 המשכן וגו' [שמות לה, כא], והבן כל זה. ומפני שמדותיהן של
 לויים חלוקים משל ישראל, לכך נמנו בשני מניינים.
 ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות ועל כל כליו
 וגו' [שם ג]. כבר ידעת כי הלויים הם ממדת הגבורה,
 ועל כן הם סביב משכן השכינה, שנאמר [שיר השירים ג, ו]
 ששים גבורים סביב לה, והו אמרו [פסוק ג] והלויים יחנו סביב
 למשכן העדות ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל. ומכאן
 תבין סוד שמירת המקדש שצוה יי יתברך לכתנים וללויים,
 כי גם לכתנים צוה [להלן יח, כ] ואתה ובניך אתך לפני אהל
 העדות, מפני כחות המומאה אשר סביבותיה, שנאמר [שיר
 השירים ג, כ] כשושנה בין החוחים, וצריך לשמור שלא יכנסו

לבוש אבן יקרה

בחדש השני לצאתם מארץ מצרים, ואם כן יציאתם היה בראשון
 שרומז בעטרה. ובא להודיענו כי בכוונה עכב המספר עד החדש השני
 כמו שפירש: להורות כבוד למעלה מכבוד. כלומר כי כל מה
 שעושין למטה כן נעשה למעלה, ועל ידי סידור המנין הוה נסדרו
 ונתקנו להצטרף של מעלה שכנגדו במנין הזה, כי המנין לצורך
 המינוי והפקידה על התורה והמשכן בדגלים ושירות הלויים כדלעיל
 בע"ג ולקמן בע"כ: גם כי המנין רומז למדת הדין. שצריכה
 לפעולת התחתונים יותר וגם כל ענייניה בפרסום וגלוי, משא"כ
 במדת החסד דהיא באתכסיה כדלעיל כדף ל"ט ע"ג ונ"ב ע"ד וקייז
 ע"א. ומה שאמר והרפז ל"כ זה אלה פקודי המשכן וגו', כי
 הפקודים רומז למדת הדין הנרמזת במשכן והוצרכה עתה ליוצאי
 צבא בביאת הארץ:

מבן עשרים | בע"ח שכ"ד פי' מארז"ל פ"ט דב"ב, ולמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים שנה, כי אזי נכנסים בו מקיפי אבא (ע' מענין מקיפי אבא סד"ה ושאתם מים נסידור) וע' ד"ה כי תצא שיש בנקודת הלב שלמעלה מהבינה והדעת ב' בחינות (הא) הארת נקודת הלב (הב) עצמיות נקודת הלב. וי"ל ע"ד מ"ש בד"ה תקעו בחודש, שהרצון עליון שלמעלה מהשכל יש בו שני בחינות (הא) המלוכש בחכמה (הב) גלגלתא דחפיא על מוחא. וזה ג"כ כענין מצות וחוקים בד"ה אם בחקותי. וזהו ג' המדרגות (הא) עשה רצונו כרצונך מבינה נעשה כתר לז"א והוא הרצון שלמטה מהשכל. (הב) כדי שיעשה רצונך כרצונו רצון העליון המלוכש בחכמה שבהשכל יש מלמעלה מהשכל וזהו נשמת כתר דז"א מת"ת דאבא. וב' בחי' אלו זהו בכל לבבך ובכל נפשך. (הג) בטל רצונך גלגלתא. בכל מאדך. והנה יו"ד במילואו עשרים וענין ו"ד שהם מילוי היו"ד, היינו המדות ששרשן מאבא ש"ב והדבור ששרשו מאבא יסד ברתא. ועמ"ש ע"פ כי מראש צורים אראנו. א"נ ו"ד קול דבור. ועיין מכ"ז בענין מחצית השקל. וגם י"ל תשב"כ ותשבע"פ. ולכן בן עשרים מאיר בו יו"ד עם המלוי מוחין דאבא שלמעלה מבחי' ה"א נש"ב שהם שערים הנמשכים מהבינה שכל המושג למדות אזי ההעלאה לגלגלתא רצון העליון, מה שאינו מושג כלל בחכמה ע"ד ומשה נגש אל הערפל כי ב' מקיפים חיה יחידה חיה מוחין דאבא והחכמה תחיה. אח"כ יחידה לגלגלתא. ועמ"ש ע"פ ומשה נגש בו. וכענין פתחי לי ואזי אפתח כפתחו של אולם, שהוא למעלה מבחי' עשרים כו' | ועיין בענין חיי שרה עשרים שנה, או"א כתר מאה כו' | וע"כ מבן עשרים שנה ומעלה דוקא יכולים לישא בחי' מוחי' שלו, לבחי' הכתר כי אור החכמה קרוב יותר לכתר ועולה ראשונה, וגם עמו עולה כל המסתעפים ממנו כו', וכמ"ש והחכמה מאין תמצא כו' | משא"כ פחות מבן עשרים שאין לו מבחי' מוחי' דאבא עדיין רק בחי' מוחי' דאמא עדיין רחוק הוא מבחי' אור הכתר, ולא יכלו להעלותו לגלגלתא כו'.

ישנה מענין פי' לאשתאבא בגופא דמלכא, והנה עם היות כי עיקר גילו בחי' זו יהי' לעתיד וע"ז אמרו עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש מ"מ הארה מבחי' זו מאיר ג"כ בג"ע וכמ"ש בסש"ב פ' ל"ט בשם הוזהר ונהנין מזיו השכינה כו' והוא זיו תורתן ועבודתן ממש כו', ולפי"ז י' לומר שזיו תורתן ועבודתן המאיר בג"ע התחתון הוא הגבה מאוד נעלו מהבחי' שהשיגה הנשמה אפי' בג"ע העליון קודם ירידתה בעוה"ז והוא מובן ע"ד מ"ש בס' הגלגולים פ' עשרים הובא בתו"א פ' חיי שרו בד"ה עיין מ"ש בע"ח וכן הוא בהרמ"ז ר"פ משפטים, שבחי' אצילות ממש מתלבש בכ"ע בפנימיותם, ואצילות של פנימי' העשיי' הוא גדול לאין קץ יותר מהבחינה היותר גדולה של הבריאה שמבחי' עצמה והנה ג"ע העליון הוא מבריאה וע"י תורה ומצות ממשכים מ"ז דאצילות כמ"ש בד"ה עיין מ"ש בע"ח הנ"ל ובפ' בראשית בבניאון ע"פ כי כאשר השמים החדשים כו' שהמשכת האצילות בכ"ע נעשה ע"י תורה ומצות דוקא ע"ש. ונמצא הנשמה קודם שירדה בעולם הזה לקיים התורה ומצות כשהיתה בג"ע העליון שהוא בבריאה לא השיגה כלל בחי' אצילות שבבריאה, שהרי בחי' אצילות אינו נמשך רק ע"י תורה ומצות כנ"ל, ואף הנשמות היותר עליונות שבג"ע העליון לא השיגו רק בחי' בריאה שבבריאה. וזהו ישראל עלו במחשבה מחשבה היא בחי' בריאה. ועלה במחשבה היינו הבחי' יותר עליונה שבמחשבה, והיינו בחי' מחשבה שבמחשבה שהיא בריאה שבבריאה משא"כ בחי' אצילות לא השיגו כלל, ואע"פ שבפ"י עלו במחשבה כאמת יש פירושים גבוהים יותר הרבה מבחי' ג"ע שבבריאה כמ"ש ע"פ יונתי בחגוי הסלע ובשאר דוכתי מ"מ אחר שירדה הנשמה בג"ע קודם ירידתה בגוף היא בבחי' בריאה, אבל ע"י ירידתן בעוה"ז בקיום התומ"צ נמשך להם זיו תורתן ועבודתן שהוא הארת מ"ד דאצילות ממש לכך גם כשנמשך לה גילוי זה אפי' רק בג"ע התחתון שהוא בעשייה היו כענין האצילות שנמשך ומתלבש בפנימית העשייה שהוא גבוה יותר אין קץ מהבחינה היותר גדולה שבג"ע העליון מצד עצמו שהוא כענין בחי' בריאה שבבריאה כנ"ל, ועמ"ש ע"פ מי מנה בענין אף עשיתיו אף מרבה בחי' רביעית והוא גילוי אור האצילות שאינו נמשך ומתגלה כ"א ע"י יריד' הנשמה בעוה"ז דוקא ע"ש. וענין התלבשות אצילות ממש בעשיי' יש לצייר מנבואת מרע"ה שהי' מאיר בו אפי' בחי' אצילות העליון ממש עם היותו מלוכש בגוף שמעשי' הגשמי, ועמ"ש מזה בבניאר ע"פ שוש אשיש כו' וכמ"ש בשע"ק להרח"ו ח"ג שיי' שנבואת מרע"ה הי' מאצילות ממש דרך מעבר הבריאה. ועיין מ"ש עוד מענין התגלות זיו השכינה שבג"ע התחתון ע"י מעשה המצות בפ' שלח ע"פ ועתה יגדל נא כו' ע"ש). אך איך ובמה תתגדל מעלת התשובה ומע"ט כ"כ. הנה הוא ע"י ב' בחי' במדבר סיני ובאוהל מועד בחי' מדבר הוא מ"ש ומדברך נאיה מלשון דיבור כי הנה דבר ה' זו גילוי שכינה כו' וכשמתלבשת בכ"ע נק' מדבר בתו"ס אות מ פתוחה לפי שאז יש פתח ומבוא לחיצונים הם הקליפות וס"א לינק ולקבל חיות ממנה בהתלבשות בע"ש כו' (ועי' בזח"א ד"ו ע"ב משא"כ סתומה עלמא דחירות חירות ממח"מ כו' וע' בזהר ר"פ שלח בענין לסרבה המשרה ובמק"מ שם) שבזמן שבהמ"ק היה קיים נק' מדבר מלשון ידבר עמים כו' שכולם היו מוכנעים תחת הקדושה. והנשי' היו ממשלותיו (ועדי' אמרו רז"ל פרק ג' דרי"ה ד' כ"ג ע"פ אתו במדבר ארו כו' ואז מדבר אלא ירושלים). אבל בזמן הגלות הנה אמרו רז"ל גלו כו' שכינה עמהם ונקרא מדבר כארץ מדבר וציה ככ"י והנה כשם שהוא בכללות העולם כו' הוא בפרטיות בנפש האדם שבזמן הגלות הנה גם ניצוץ אלקי שבנפש האדם הוא בגלות ומאסר הגוף הגשמי במחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש בהבלי העולם וירידת ניצוץ אלקי בגלות הזה הוא צורך עליה דהיינו כדי לברר ולהפריד הרע שבנה"ב מלבושי נוגה כו' (כ)

(ע' בחוספות.)

(ע' בחוספות.)

10